

L'èfimer com a ofici

Santiago Roqueta

A pesar del carácter evidentemente biográfico, podríamos decir que éste es un libro sobre Barcelona. Una Barcelona que ha permanecido más bien oculta, discretamente apartada en los recuerdos de los que participaron de ella, y en cajones, álbumes y carpetas de amigos de Santiago Roqueta Matías.

El recorrido por las intervenciones expositivas y efímeras en las que participó es una suerte de curva de la emoción de lo que Barcelona ha sido, fue y es.

Santiago estaba presente con energía en una época de profunda actividad con medios que distan mucho de la orgía de presupuestos que acostumbra a tener hoy la ciudad para sus grandes eventos. Frente al joven que busca trabajo, el joven que se lo inventaba participando de la ilusión de los últimos años de una dictadura gris y de la alegría de los primeros años de la democracia.

Los ejemplos están aquí, en esta suerte de recolección de documentos y huellas que constituyen este volumen. De Alberti a Jaime de las Heras hay todo un mundo, y es justo pensar que en la biografía profesional de una parte del trabajo de Santiago queramos ver reflejado un recorrido de una Barcelona plena de entusiasmo que se apaga con la construcción de las nuevas instituciones que acapararán la capacidad de producir.

Sólo hay que pasear este álbum de recortes para entender esta curva. Primeras intervenciones llenas de ingenio y entusiasmo, Snark Bazaar, Snark Desing, iniciativas salidas de la intención y no de la subvención. Pero también hay que ver como Santiago se va escondiendo, escondiendo en una Barcelona que se escapa, y como se refugia poco a poco en su tarea de profesor de dibujo, esa disciplina que con tanto saber ha enseñado durante años, una disciplina que lo construyó desde muy joven y que está presente en la forma de pensar todos sus trabajos.

De la ilusión al camuflaje, quizá sea el camino seguido por Santiago, por no decir cierta desilusión. El trabajo con el que termina este libro, la exposición de trabajos de Jaime de las Heras, es una buena muestra de ello. Un Santiago oculto, en medio de una Barcelona que ya no se recuerda a sí misma.

Ésta quería ser una introducción a la Barcelona de entonces y a la de ahora, pero al final no se puede prescindir de la biografía para narrar una y otra, y la de Santiago Roqueta Matías participa de todo lo que aquí se quería decir: ilusión, desilusión y reinado final de la institución por encima del individuo o individuos que crean.

Jorge Blasco Gallardo

L'efímer com a ofici pot ser un títol equívoc. Cap de les activitats dutes a terme per Santiago Roqueta, des que s'implica en els estudis d'arquitectura, s'esgota temporalment. Tot el que elabora intel·lectualment, formalment o idealment, construeix un recorregut diversificat, sòlid i fràgil alhora, ineludible, innovador, transgressor i deslocalitzat.

Santiago Roqueta, a finals dels anys seixanta, obre un procés personal per a la pràctica d'una professió que abraçarà els marges de l'art i de l'arquitectura. Una experiència pròpia i molt personal en què la ironia i una bona dosi de surrealisme la qualifiquen especialment.

El tret de sortida es produeix el 1969, quan David Ferrer, arquitecte tot just titulat que pertany a l'informal grup SADE,¹ rep un primer encàrrec institucional i d'abast públic per part de la Comissió de Cultura del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya: l'exposició homenatge al poeta Rafael Alberti, encara exiliat a Roma.

A partir d'aquest projecte es marquen les primeres bases de treball de l'obra de Santiago Roqueta. Des d'aquest primer moment i fins al final de la seva obra, treballa amb col·legues i renuncia al reconeixement com a autor, un reconeixement que molt sovint és de culte personalista a l'entorn de l'art i de l'arquitectura.

Per a Santiago Roqueta el que ha de prevaler en tota obra, independentment de l'àrea geogràfica, l'escala, el tema, la complexitat, la rellevància del client, la repercussió ciutadana, etc., és la capacitat inesgotable de ser motiu de recerca dels orígens de l'arquitectura, de l'art i del disseny. Busca respostes essencials i simplifica al màxim tota complexitat implícita en el treball.

Els criteris emprats són sempre arquitectònics i, tant en el procés de treball com en el resultat obtingut, la composició geomètrica bàsica pot ser subtilment transgredida i l'escala de la intervenció subvertida voluntàriament. En la pràctica constant i persistent del seu ofici intervé sempre un joc constant d'oposicions –dens i lleuger, clar i fosc, fràgil i contundent, lluminós i opac, elegant i directe, negre i blanc, suau i abrupte, geomètric i orgànic, realista i abstracte, planer i virtuós, sobri i disbauxat, neutre i condensat, desmesurat i contingut–. I, tot i l'aparent inestabilitat, subtilitat i difícil aprehensió, el resultat final adquireix un grau important de solidesa i, sobretot, d'atemporalitat.

L'entorn civil, professional, polític, cultural, és gris. És el final rabiüt del franquisme i l'esperança jove d'un espai més obert i lliure. Les eines de treball són precàries, la matèria primera escassa, els pressupostos econòmics minsos, les capacitats d'inversió en cultura pràcticament nul·les. Enfront d'aquestes condicions restrictives, la resposta de Santiago Roqueta és contundent, clarament revolucionària i, sobretot, despres de qualsevol formalisme innecessari. El concepte, la idea precisa, el fet aparentment més evident són punts de partida i final.

Santiago Roqueta és un més que notable dibuixant. La seva mirada aguda, d'au de presa, el fa observador crític avesat i propositiu, capaç de formular la pregunta idònia i dotat, per tant, per oferir la resposta premonitòria.

La clau del seu ofici és l'aparent immediatesa de les solucions que aplica als reptes constants de la seva obra. Això és fruit d'un llarg procés de maduració, construït des d'una ambició intel·lectual immensa i que de cap manera respon al model de frivolitat alliberada que en aquells moments alimenta uns cercles pluridisciplinaris que es fan protagonistes de la història i de la nit barcelonina.

En Santiago obre altres trajectòries artístiques i arquitectòniques, treu a la llum obres i autories que han estat infravalorades, abandonades, recusades, mal interpretades o senzillament desconegudes.

Obres i artistes a qui Santiago Roqueta difon i empeny, del de començament dels anys setanta, a través de la seva unipersonal editora Snark Design, de la seva secció de disseny a la revista *Hogares Modernos* i des de la seva didàctica permanent a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, les escoles Eina, Elisava, Llotja i des de la plataforma del Foment de les Arts Decoratives (FAD).

Hem rastrejat arxius, capsos, caixes, biblioteques, records d'amics, de col·laboradors, retalls de premsa, clixés fotogràfics i, sobretot, els escrits que en Santiago ens ha deixat per explicar la seva dedicació vital. Aquestes "paraules en directe" són les que acompanyen els documents gràfics que hem aconseguit rescatar. Són transcrites literalment dels comentaris a la seva obra que el Santiago va escriure a manera de currículum vitae en presentar-se a les oposicions a professor titular (1984) i a catedràtic (1989) a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

Hem entrevistat alguns dels seus col·legues, amics i col·laboradors.² Han estat unes converses entranyables de les quals hem fet un resum molt condensat per permetre acabar de perfilar l'activitat, les intencions i els interessos del Santiago en aquest ofici.

El que presentem aquí, amb aquesta edició, és un recull de documents que expliquen l'inici d'una trajectòria encaminada a donar resposta a l'exercici d'una professió en construcció.

És l'ofici i la pràctica de l'efímer de què Santiago Roqueta, sovint acompanyat per complicitats positives variades, ens ofereix un bon ventall d'exemples, amb una vitalitat sorprenent i uns resultats que encara avui transmeten saviesa, professionalitat, rigor i una gran dosi gratificant d'ironia.

Pilar Cós

1 Un grup d'amics, lectors de sotamà de *Justine* i altres obres del marquès, tots ells estudiants de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i gairebé tots titulats de feia poc, entre els quals David Ferrer, Santiago Roqueta, Lluís Samaranch, Carlos La Puente...

2 En aquest tema, agraïm molt especialment la dedicació i el suport de José Corredor-Matheos, David Ferrer, Mariona Gallén, Emili Donato, Silvia Gubern, Carlos La Puente, José Manuel Méndez, Gabriel Mora, Fernando Ramos i Lluís Samaranch.

Santiago Roqueta, a mà dreta, en el procés de muntatge de l'exposició *Homenaje a Alberti*.

13	HOMENAJE A ALBERTI
55	GATEPAC
85	SNARK BAZAAR
99	MUEBLES DE G. T. RIETVELD
121	GRAFISMO PUBLICITARIO 1920-1940
141	BALLA FUTURISTA
157	LA RECUPERACIÓN DE J. HOFFMANN
181	SNARK DESIGN
209	GAUDÍ DISEÑADOR
225	EL LARGO ADIÓS
237	PARTICIPACIÓ DEL COAC A CONSTRUMAT
255	EXPOSICIONS EXPRÉS AL COAC
263	19 NATURES MORTES I UN RETRAT
295	HOMENATGE A J. A. CODERCH DE SENTMENAT
319	JAIME DE LAS HERAS, AQUAREL·LES ESTEREOSCÒPIQUES